

DIANA ILKÓW
UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

Aspekty procesowe ugody sądowej zawartej w toku postępowania rozpoznawczego

Rola ugody w postępowaniu cywilnym

Ustawodawca w treści art. 10 k.p.c. wyraził dążenie do ugodowego załatwienia spraw cywilnych. Postulat ten znajduje swoje uzasadnienie w możliwości zakończenia sporu nie tylko w drodze orzeczenia sądowego, wydanego i ukształtowanego przez organ całkowicie niezależny – mianowicie przez bezstronny i niezawisły sąd, ale również w drodze porozumienia między stronami, odnoszącego się do wzajemnych ustępstw i kształtującego ich sytuację prawną zgodnie z ich wolą.

Ponadto zawarcie ugody może doprowadzić nie tylko do uporządkowania stosunków prawnych łączących różnorakie podmioty, ale także zlikwidowania konfliktu pomiędzy nimi¹. W konsekwencji doprowadza to do wyeliminowania potrzeby wszczęcia postępowania rozpoznawczego, a w przypadkach, gdy pozew został już skutecznie wniesiony – jego kontynuacji.

Umieszczenie przez ustawodawcę w k.p.c. przepisów otwierających drogę do zawarcia ugody zezwala więc stronom na dojście do kompromisu zgodnie z zasadą autonomii woli stron w taki sposób, aby każda z nich ukształtowała poprzez porozumienie swoją sytuację prawną, a zatem bez odczucia, iż przegrała proces².

Rodzaje ugody w postępowaniu cywilnym

W treści przepisów k.p.c. ustawodawca wprowadził trzy możliwości zawarcia ugody, w zależności od etapu procesu i woli stron. W świetle obecnie obowiązujących przepisów, możliwe jest więc zawarcie ugody w ramach:

1 T. Ereciński, *Postępowanie rozpoznawcze*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Ereciński, t. I, Warszawa 2012, s. 156.

2 *Ibidem*.

- postępowania pojednawczego (inaczej określanego zawezwaniem do próby ugodowej),
- toczącego się już postępowania rozpoznawczego,
- mediacji.

Pierwsze dwa rodzaje (ugody zawarte w ramach postępowania pojednawczego oraz toczącego się postępowania rozpoznawczego) zostały określone wspólnym mianem ugody sądowej. Natomiast na potrzeby niniejszego opracowania pojęcie to będzie odnosić się tylko do ugody zawartej w toku postępowania rozpoznawczego.

Dla uzyskania pełnego obrazu omawianej instytucji, należy również wspomnieć o ugodzie zawieranej przed komisją pojednawczą, która została uregulowana w art. 251-256 k.p.

Przesłanki dopuszczalności

Zgodnie z ogólnymi zasadami rządzącymi postępowaniem cywilnym, ugoda sądowa może zostać zawarta tylko w sprawach cywilnych należących do drogi sądowej, a więc w sprawach określonych w art. 2 k.p.c.³. Co oczywiste, w sprawie o innym charakterze nie mogłoby zostać wszczęte postępowanie cywilne, a więc nie byłoby możliwe zawarcie w ramach jego przebiegu ugody sądowej.

Ponadto zakres dopuszczalności zawarcia ugody sądowej regulowany jest zarówno przez normy prawa materialnego, jak i procesowego. W związku z tym, w pierwszym przypadku niemożliwe jest zakończenie sporu w drodze ugody w sytuacji, gdy strona nie ma możliwości samodzielnego dysponowania uprawnieniami będącymi przedmiotem postępowania sądowego. Wyłączenie to dotyczy zarówno spraw majątkowych, jak i niemajątkowych. Szczególnie widoczne jest to w sprawach z zakresu prawa rodzinnego, a mianowicie o rozwód, o separację, czy też o ustalenie pochodzenia dziecka. Sprawy te dotyczą więc sytuacji, w których spór może zostać rozstrzygnięty tylko w drodze orzeczenia sądowego, a więc poprzez tak zwany wyrok konieczny⁴. Aby zawarcie ugody było możliwe, niezbędne jest zatem spełnienie przesłanki polegającej na uprawnieniu strony wszczętego postępowania sądowego do dysponowania uprawnieniami będącymi przedmiotem tego postępowania⁵.

Istnieją również przepisy procesowe wyłączające w pewnych sytuacjach możliwość zawarcia ugody, między innymi w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, o czym stanowi art. 47941 zdanie drugie k.p.c., oraz w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych – zgodnie z art. 47712 k.p.c.

3 *Ibidem*, s. 157; K. Piasecki, *Komentarz do artykułów 1 – 366*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, red. K. Piasecki, t. I, Warszawa 2010, s. 126–127.

4 K. Knoppek, *Postępowanie cywilne w pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2012, s. 322.

5 T. Ereciński, *op. cit.*, s. 157.

Wspomniana powyżej możliwość dysponowania uprawnieniami przez stronę postępowania sądowego musi mieć charakter samodzielny. Przejawem konieczności spełnienia tejże przesłanki jest treść art. 73 par. 2 zdanie drugie k.p.c., zgodnie z którym do czynności dyspozytywnych, w tym do zawarcia ugody, potrzebna jest zgoda wszystkich współuczestników jednolitych danego postępowania sądowego, gdyż możliwość ukształtowania sporu w drodze zawarcia ugody przysługuje tylko wszystkim współuczestnikom łącznie, a nie jednemu czy kilku z nich.

Równocześnie konieczne jest podkreślenie, iż ugoda może zostać zawarta w kategoriach spraw o różnym charakterze, a więc zarówno w sprawach o zasądzenie świadczenia, jak i o ustalenie stosunku prawnego lub prawa. Ponadto, gdy stronie przysługuje uprawnienie do samodzielnego rozporządzania swoim prawem podmiotowym lub stosunkiem prawnym, dopuszczalne jest zawarcie ugody w sprawach o ukształtowanie stosunku prawnego⁶.

Sąd (przewodniczący) jako inicjator ugodowego załatwienia sprawy

Co do zasady, rolą sądu jest przeprowadzenie postępowania sądowego oraz wydanie władczego rozstrzygnięcia w postaci orzeczenia. Jednakże, jak wskazywano już wyżej, ustawodawca w treści art. 10 k.p.c. zamieścił obowiązek sądu, polegający na dążeniu do ugodowego załatwienia sprawy, o ile zawarcie ugody w tej sprawie jest dopuszczalne. Co istotne, obowiązek ten jest aktualny w każdym stanie postępowania.

Z drugiej strony, przepis art. 223 par. 1 zdanie pierwsze k.p.c. stanowi, iż przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania we właściwej chwili, zwłaszcza na pierwszym posiedzeniu, po wstępnym wyjaśnieniu stanowiska stron.

Pierwszy z powyższych przepisów stanowi w istocie nakreślenie ram działania sądu, którego rolą jest rozstrzygnięcie sprawy. Oznacza to, iż również po wszczęciu postępowania na skutek wniesienia pozwu przez jedną ze stron sporu, możliwe jest nadanie prymatu zasadzie autonomii woli stron w zakresie ukształtowania swoich uprawnień, bez konieczności wydania władczego rozstrzygnięcia przez sąd. Następnie ustawodawca zapewnił także możliwość wspólnego zadecydowania przez strony o dalszym przebiegu postępowania sądowego, które – o ile ugoda dotyczy całości przedmiotu sporu – będzie podlegało umorzeniu na mocy art. 355 k.p.c. Z inicjatywy sądu (przewodniczącego) strony mogą więc podjąć decyzję, która swymi skutkami obejmie też brak konieczności przeprowadzenia dalszego postępowania sądowego.

W istocie, art. 10 k.p.c. nakreśliła ramy możliwości ugodowego zakończenia sprawy wskazując na konieczność dążenia do takiego sposobu rozwiązania sporu oraz stanowiąc, iż możliwe jest to tylko w sprawach, w których zawarcie ugody jest dopuszczal-

6 K. Piasecki, *op. cit.*, s. 126.

ne. Natomiast art. 223 par. 1 zdanie pierwsze k.p.c. zawiera konkretyzację tegoż dążenia⁷. Stąd też przeprowadzenie analizy roli sądu (przewodniczącego) jako inicjatora ugodowego załatwienia sprawy w toku postępowania sądowego możliwe jest tylko przy zestawieniu obydwu tych przepisów.

Przede wszystkim, treść art. 223 par. 1 zdanie pierwsze k.p.c. konkretyzuje, iż obowiązek dążenia do ugodowego załatwienia sprawy czy pojednania stron spoczywa na przewodniczącym składu sądu⁸.

Co istotne, przepis art. 10 k.p.c. wskazuje, iż sąd powinien dążyć do ugodowego załatwienia sprawy w każdym stanie postępowania. Omawiany obowiązek pozostaje więc aktualny w każdym stadium, również w postępowaniu toczącym się przed sądem drugiej instancji⁹, aż do jego prawomocnego zakończenia. Wątpliwości pojawiają się jednakże w kwestii możliwości zawarcia ugody sądowej w postępowaniu wszczętym przez wniesienie skargi kasacyjnej. Z jednej strony pojawia się pogląd, iż przepisy k.p.c. nie zamykają drogi do zawarcia takiej ugody. W szczególności podkreśla się, iż wyłączenie dążenia do zawarcia ugody nie zostało zawarte w art. 39821 k.p.c., zgodnie z którym – jeżeli nie ma szczególnych przepisów o postępowaniu przed SN – do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy o apelacji. Następnie, na mocy art. 391 k.p.c., jeżeli nie ma szczególnych przepisów o postępowaniu przed sądem drugiej instancji, do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, a tylko wprost wskazane przepisy nie znajdują w tej sytuacji zastosowania. Ze względu na to, iż ustawodawca nie wyłączył wprost możliwości zawarcia ugody sądowej w postępowaniu ze skargi kasacyjnej, stwierdza się – wedle omawianego poglądu – iż jest to dopuszczalne¹⁰.

Z drugiej strony odnaleźć można znacznie silniej reprezentowany pogląd, zgodnie z którym granicą czasową dla obowiązku sądu polegającego na dążeniu do ugodowego załatwienia sprawy jest moment prawomocnego zakończenia sprawy. Stąd też, pomimo braku wyraźnego wyłączenia możliwości zawarcia ugody sądowej w treści przepisu art. 39821 k.p.c., niedopuszczalne jest jej zawarcie w postępowaniu toczącym się ze skargi kasacyjnej¹¹. Pogląd ten znajduje uzasadnienie w specyfice postępowania kasacyj-

7 S. Dmowski, K. Kołakowski, *Komentarz do artykułów 1 – 366*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Piasecki, t. I, Warszawa 2010, s. 1262.

8 *Ibidem*.

9 *Ibidem*.

10 T. Żyźnowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2011, s. 804–805; K. Piasecki, *Komentarz do artykułów 367–50537*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, red. K. Piasecki, t. II, Warszawa 2010, s. 221.

11 S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1262; T. Wiśniewski, *Artykuły 367–505*³⁷, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, t. II, Warszawa 2010, s. 254.

nego, które nie jest kontynuacją dotychczasowego postępowania toczącego się w danej sprawie w pierwszej i drugiej instancji. Co należy podkreślić, jest to nowe i pozainstancyjne postępowanie kontrolne, wszczęte na skutek środka zaskarżenia o nadzwyczajnym charakterze¹². W związku z tym, bez uprzedniego wzruszenia prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji – co może nastąpić na skutek orzeczenia SN – nie jest możliwe zawarcie ugody sądowej¹³. Jedyne więc w przypadku uchylecia orzeczenia zaskarżonego skargą kasacyjną będzie możliwe zawarcie ugody¹⁴, gdyż wówczas zostanie usunięta bariera w postaci istnienia prawomocnego orzeczenia w sprawie, wydanego przez sąd drugiej instancji.

Ramy czasowe określone w art. 10 k.p.c., a mianowicie pojęcie „każdego stanu sprawy”, zostały dookreślone w art. 223 par. 1 zdanie pierwsze k.p.c., poprzez wskazanie, iż przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania we właściwej chwili, zwłaszcza na pierwszym posiedzeniu, po wstępnym wyjaśnieniu stanowiska stron. Zgodnie z przyjętym w orzecznictwie poglądem, powyższe sformułowanie nakłada na przewodniczącego bezwzględny obowiązek, gdyż zwrot „powinien” w świetle art. 223 par. 1 k.p.c. oznacza tyle, co „zobowiązany jest”¹⁵.

Okoliczności sprawy, będącej już przedmiotem postępowania rozpoznawczego, wskazują na moment będący „właściwą chwilą” do skłaniania stron do zawarcia ugody. Wskazuje się, iż ten obowiązek jest szczególnie aktualny w sytuacji, gdy w indywidualnej ocenie przewodniczącego istnieje możliwość osiągnięcia pozytywnego efektu¹⁶. Równocześnie ustawodawca w sposób szczególnie wyraźny wskazuje, iż dążenie do zawarcia ugody powinno przejawiać się na początkowym etapie sprawy, a więc na pierwszym posiedzeniu, po wstępnym wyjaśnieniu stanowiska stron. Jest to szczególnie pożądane w tymże stadium sprawy, gdyż z istoty zapobiega dalszemu nawarstwianiu się konfliktu pomiędzy stronami. Rozwiązanie to znajduje uzasadnienie zarówno ze względu na aspekty ekonomiczne, jak i społeczne, gdyż zawarcie ugody sądowej już na pierwszym posiedzeniu zmniejsza z reguły koszty procesu oraz rozładowuje napięcia istniejące między stronami, a często i ich rodzinami¹⁷. W ten sposób zmniejszone jest więc zaangażowanie sądu w dalsze prowadzenie sprawy, a równocześnie zmniejszone jest ryzyko spotęgowania istniejącego już między stronami konfliktu.

12 T. Wiśniewski, *O swoistości postępowania kasacyjnego w sprawach cywilnych (zagadnienia wybrane)*, [w:] *Proces cywilny. Nauka – Kodyfikacja – Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012, s. 395.

13 *Ibidem*, s. 396.

14 S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1263.

15 Wyrok SN, sygn. akt I CRN 93/96.

16 M. Jędrzejewska (aktualizacja P. Grzegorzczak, K. Weitz), *Postępowanie rozpoznawcze*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Ereciński, t. I, Warszawa 2012, s. 1063.

17 S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1263.

Jednocześnie jednak ustawodawca w treści art. 223 par. 1 wskazał, iż dążenie przewodniczącego aktualizuje się dopiero po wstępnym wyjaśnieniu stanowiska stron. Zastrzeżenie to jest niezbędne ze względu na konieczność zapoznania się przez sąd z okolicznościami sprawy i potrzebę ich wyjaśnienia w zakresie wystarczającym do zakończenia sprawy na tak wczesnym jej etapie. W szczególności, sąd musi podjąć czynności określone w art. 206, 210 oraz 212 k.p.c.¹⁸. Ponadto, w przypadku spraw z zakresu prawa pracy, konieczność podejmowania czynności wyjaśniających – wprost w celu skłonienia stron do pojednania i zawarcia ugody – została ujęta w art. 468 par. 2 pkt 2 k.p.c. Powyższe czynności służą równocześnie realizacji zadania sądu polegającego na przestrzeganiu, aby wynik postępowania był zgodny z przepisami prawa materialnego oraz procesowego, a więc mają charakter zapobiegawczy¹⁹, w konsekwencji chronią ugodę przed różnorodnymi wadliwościami, które mogłyby doprowadzić do utraty przez nią mocy²⁰. Jednocześnie należy podkreślić, iż konieczność przeprowadzenia czynności mających na celu wstępne wyjaśnienie stanowiska stron nie oznacza, iż zawarcie ugody musi zostać poprzedzone postępowaniem dowodowym²¹.

Charakter działań sądu (przewodniczącego) dążącego do ugodowego załatwienia sprawy

Zgodnie z treścią art. 223 par. 1 k.p.c., przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania. Co istotne, celem działań podejmowanych przez przewodniczącego może być nie tylko dążenie do zawarcia ugody sądowej, ale również wyrażenie przez strony zgody na skierowanie sprawy do mediacji²², adekwatnie do treści art. 1831 par. 1 k.p.c.

W szczególności, działalność przewodniczącego w ramach nakreślonego przez art. 10 oraz art. 223 par. 1 k.p.c. obowiązku nie powinna przejawiać się tylko i wyłącznie przez przedstawienie hipotetycznej możliwości zawarcia ugody. Jak wskazano, konieczne jest również uwypuklenie jej istoty oraz zalet w danych, okolicznościach. Przewodniczący może między innymi powołać się na korzyści wynikające z szybszego zakończenia sporu, przejawiające się w zmniejszeniu ilości zaangażowanych środków oraz uniknięcia narastania się konfliktu. Niewykluczone jest także powołanie się na regulację dotyczącą kosztów procesu²³, określoną w art. 104 k.p.c., głoszącym, że koszty procesu, w którym zawarto ugodę, znoszą się wzajemnie, o ile strony nie postanowiły inaczej.

18 T. Żyznowski, *op. cit.*, s. 804.

19 Wyrok SN, sygn. akt III CKN 388/98.

20 T. Żyznowski, *op. cit.*, s. 804.

21 Postanowienie SN, sygn. akt I PKN 200/99.

22 M. Jędrzejewska, (aktualizacja P. Grzegorzczak, K. Weitz), *op. cit.*, s. 1063.

23 T. Żyznowski, *op. cit.*, s. 803.

W konsekwencji sposób działania przewodniczącego może stanowić często impuls do ugodowego zakończenia zawisłego przed sądem sporu, mimo że strony w ogóle wcześniej takiej możliwości nie przewidywały. W sposób dość wyraźny zarysowuje się więc kolejna funkcja sądu (przewodniczącego), polegająca na zachęceniu i przekazaniu stromom impulsu do ugodowego zakończenia sprawy.

Procesowy charakter ustępstw

Charakter prawny ugody sądowej stanowi od wielu lat przedmiot sporu²⁴. Z jednej strony przyjmuje się obecnie, iż ugoda sądowa łączy w sobie elementy materialnoprawne oraz procesowe, a więc jej charakter jest mieszany²⁵.

W uzasadnieniu tegoż poglądu wskazuje się na okoliczność, iż k.p.c. w żadnym przepisie nie definiuje pojęcia ugody sądowej. Należy więc przyjąć, iż chodzi o pojęcie ugody uregulowanej w przepisie art. 917 i n. k.c.²⁶. Ponadto, ugoda sądowa w świetle przepisów postępowania cywilnego ma charakter czynności procesowej²⁷, ale podejmowanej w celu osiągnięcia skutków materialnoprawnych, przewidzianych w art. 917 k.c., w szczególności dla uchylenia sporu między stronami poprzez poczynienie sobie wzajemnych ustępstw, a także w celu osiągnięcia określonego skutku o charakterze procesowym²⁸.

W związku z tym, iż istota ugody – jak stanowi art. 917 k.c. – polega na poczynieniu sobie wzajemnych ustępstw, konieczne jest podkreślenie, iż ustępstwa te mogą mieć nie tylko charakter materialnoprawny, ale również procesowy, a ich katalog należy rozumieć bardzo szeroko²⁹. Nawet więc ustępstwa w rozumieniu art. 917 k.c., przepisu *stricte materialnoprawnego*, mogą mieć charakter procesowy³⁰. Jak wskazano w uchwale SN, nie można odmówić charakteru ustępstwa rezygnacji przez jedną ze stron z uprawnień procesowych, w tym w szczególności rezygnacji z uzyskania orzeczenia sądowego korzystającego z powagi rzeczy osądzonej³¹. W związku z tym ustępstwo poczynione przez jedną ze stron może mieć tylko i wyłącznie charakter procesowy i już wówczas będzie to wystarczające dla spełnienia przesłanki wzajemności ustępstw.

Uzasadnione jest to spostrzeżeniem, że wzajemnych ustępstw nie należy analizować z obiektywnego punktu widzenia. Dokonywane ustępstwa mogą więc charakteryzo-

24 J. Lapierre, *Ugoda sądowa w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1968, s. 59; T. Wojciechowski, *Charakter prawny ugody sądowej*, „Przegląd Sądowy”, nr 6 2001, s. 68–69.

25 T. Ereciński, *op. cit.*, s. 157; K. Piasecki, *op. cit.*, s. 125; S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1259.

26 J. Lapierre, *op. cit.*, s. 59.

27 S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1259.

28 T. Ereciński, *op. cit.*, s. 157.

29 J. Lapierre, *op. cit.*, s. 59.

30 K. Piasecki, *op. cit.*, s. 125.

31 Uchwała Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, sygn. akt II PZP 43/69.

wać się różnym rodzajem i zakresem i nie muszą być one jednakowo doniosłe³². Co istotne, poczynione ustępstwa należy analizować subiektywnie i należy przez nie rozumieć jakiegokolwiek umniejszenie uprawnień własnych strony czy jakąkolwiek rezygnację strony z przyjętego wcześniej stanowiska³³.

W związku z tym, jeżeli ustępstwo jednej ze stron obejmuje tylko i wyłącznie rezygnację z uzyskania orzeczenia korzystającego z powagi rzeczy osądzonej, nie jest wykluczone spełnienie przesłanki wzajemności dokonanych ustępstw, jeżeli z punktu widzenia stron tylko takie umniejszenie uprawnień jednej z nich jest wystarczające i doprowadza do ugodowego załatwienia sprawy. Tak ujęte pojęcie wzajemnych ustępstw, które dla jednej ze stron może mieć tylko charakter procesowy, doprowadza do znacznego uelastycznienia możliwości zawarcia ugody. Jednocześnie można wobec tego stwierdzić, iż w ramach ugody sądowej ekwiwalentem dla określonego ustępstwa o charakterze *stricte materialnoprawnym* może być wskazane powyżej ustępstwo procesowe.

Stanowisko powyższe zakłada jednakże ścisłe powiązanie pojęcia ugody sądowej z ugodą materialnoprawną uregulowaną w k.c. Konieczne jest więc również wskazanie przeciwstawnego poglądu, wychodzącego z założenia, iż ugoda sądowa jest odrębną instytucją prawną i nie jest równoznaczna z ugodą materialnoprawną³⁴. W ramach uzasadnienia przytacza się argument, iż utożsamianie ugody sądowej z ugodą materialnoprawną otwierałoby możliwość do podważania czynności procesowej w drodze środków uregulowanych w k.c.³⁵. Na odmiennosc omawianej instytucji wskazywałaby również okoliczność, zgodnie z którą ugoda sądowa nie musi polegać na poczynieniu przez strony wzajemnych ustępstw, co jest niejako wpisane w istotę ugody materialnoprawnej³⁶.

Według tego poglądu, ugoda uregulowana w k.p.c. może polegać tylko i wyłącznie na akceptacji stanowiska jednej strony oraz braku akceptacji drugiej. W związku z tym o istocie ugody sądowej nie przesądza w żadnej mierze charakter ustępstw³⁷, ani nawet konieczność ich poczynienia.

Wciągnięcie osnowy ugody sądowej do protokołu

Zgodnie z przepisem art. 223 par. 1 zdanie drugie k.p.c., osnowa ugody zawartej przed sądem powinna być wciągnięta do protokołu rozprawy i stwierdzona podpisami stron. Sposób sformułowania treści ugody – w szczególności rodzaju wzajemnych ustępstw – jest bardzo istotny ze względu na to, że w świetle przepisu art. 777 par. 1 pkt

32 Wyrok SN, sygn. akt: IV CK 393/05.

33 Wyrok SN, sygn. akt III PK 28/11.

34 K. Knoppek, *op. cit.*, s. 323.

35 *Ibidem*.

36 *Ibidem*.

37 *Ibidem*.

1 k.p.c., ugoda zawarta przed sądem jest tytułem egzekucyjnym, a po nadaniu jej przez sąd klauzuli wykonalności staje się tytułem wykonawczym.

Konieczne jest podkreślenie, iż ugoda sądowa jest czynnością dyspozycyjną stron i stanowi przejaw ich woli³⁸, a więc to właśnie oświadczenia woli stron rozstrzygają o jej treści³⁹. W związku z tym, treść ugody wciągniętej do protokołu musi w pełni odpowiadać oświadczeniom woli złożonym przez strony, jednakże musi spełniać także inne, wskazane poniżej warunki.

Przede wszystkim, ze względu na to, że ugoda zawarta przed sądem jest tytułem egzekucyjnym (a ponadto może stać się tytułem wykonawczym, po nadaniu klauzuli wykonalności), konieczne jest także jej zredagowanie, by nie nasuwała ona żadnych wątpliwości zarówno przy dobrowolnym wykonywaniu przez stronę, jak i przy wykonywaniu w drodze postępowania egzekucyjnego⁴⁰. Ze względu na to, iż ugoda jest umową dotyczącą określonego, łączącego strony stosunku prawnego, winna ona zawierać wszelkie konieczne elementy. Precyzując, konieczne jest – oczywiście w zależności od charakteru ugody i wzajemnych ustępstw, które obejmuje – określenie rozmiaru świadczeń, sposobu i treści ich wykonania, a ponadto wskazanie, które roszczenia objęte procesem mają te świadczenia zaspokoić⁴¹. Jest to szczególnie istotne, biorąc pod uwagę okoliczność, iż nie jest możliwe uzupełnienie treści ugody przez sąd przy zastosowaniu art. 351 k.p.c. Ponadto nie została dopuszczona możliwość jej sądowej wykładni na podstawie art. 352 k.p.c. Powyższe przepisy nie mogą dotyczyć rozstrzygnięcia przez sąd wątpliwości co do treści zgodnych oświadczeń woli złożonych przez strony w formie ugody zawartej przed sądem, a wniosek o uzupełnienie ugody, ze względu na to, że nie został przewidziany przez ustawę, jest niedopuszczalny i w konsekwencji musi podlegać odrzuceniu⁴².

Wynika z tego, że to do obowiązków sądu (przewodniczącego składu sądującego) należy odpowiednie ujęcie woli stron zamieszczanej w treści protokołu, a ponadto takie jej sformułowanie, aby zawierała wszystkie istotne postanowienia. Równocześnie jednak orzecznictwo dopuściło możliwość dochodzenia w odrębnym procesie odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia określonego w ugodzie⁴³, nawet jeżeli możliwość ich dochodzenia nie została zawarta w jej treści.

Ponadto w orzecznictwie SN wskazano ogólną dyrektywę, zgodnie z którą treść postanowień zawartych w ugodzie musi być jasna i zrozumiała⁴⁴. Dodatkowo treść ugody

38 H. Dolecki, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2011, s. 77.

39 T. Żyźnowski, *op. cit.*, s. 805.

40 S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1263.

41 Uchwała SN, sygn. akt: III PZP 25/72.

42 Postanowienie SN, sygn. akt: III CRN 415/72.

43 Uchwała SN, sygn. akt: III CZP 55/04.

44 Postanowienie SN, sygn. akt: III CRN 361/73.

wciągniętej do protokołu może obejmować szerszy zakres, aniżeli przedmiot sporu rozpoznawanego w danym postępowaniu⁴⁵.

Co istotne, sąd nie może przyjąć do protokołu ugody zawierającej warunek, od którego zależy ważność tej ugody⁴⁶. W związku z tym ugoda musi być bezwarunkowo ważna, a jej zaistnienie w obrocie prawnym winno być uzależnione co do zasady tylko od uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania, w którym została zawarta.

Podkreślenia wymaga również okoliczność, iż z brzmienia art. 223 par. 1 zdanie drugie k.p.c. wynika wprost, iż ugodą objęte jest tylko to, co zostało zawarte w protokole (czy też – jak określono w k.p.c. – wciągnięte do protokołu). Innymi słowy, sąd nie może dopuścić, aby w jej treści znalazły się odesłania do dalszych umów, ugod już zawartych, bądź też takich, które zostaną dopiero zawarte, jako elementów zawieranej przed sądem ugody w danej sprawie⁴⁷.

Z powyższych uwag wynika, że konieczne jest podkreślenie, iż treść ugody wciągniętej do protokołu winna wiernie odzwierciedlać treść porozumienia uzgodnionego przez strony postępowania. W tymże obszarze przewodniczący składu sądu ma więc zadanie szczególne, a mianowicie polegające na takim sformułowaniu treści ugody, aby była ona jasna, zrozumiała dla stron i adekwatna do osiągniętego przez nie kompromisu, a jednocześnie nadawała się do wykonania dobrowolnego bądź też w drodze przymusu. Obowiązkiem przewodniczącego jest więc umiejętne zredagowanie umowy między stronami tak, aby spełnione zostały wszystkie wskazane powyżej warunki jej poprawności.

Na marginesie należy również zaznaczyć, iż w związku z wprowadzeniem możliwości sporządzania z przebiegu posiedzenia jawnego protokołu za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk⁴⁸ (tzw. protokół elektroniczny, e-protokół), nie dokonano żadnych zmian w sferze utrwalenia treści zawieranej przez strony ugody. Nadal jest ona jednym z elementów utrwalanych za pomocą protokołu pisemnego, podobnie jak inne czynności stron mających wpływ na rozstrzygnięcie sądu wymienione w art. 158 par. 1 k.p.c. Co jednakże istotne, planowane są na omawianej płaszczyźnie szerokie zmiany, dzięki którym dopuszczalne będzie sporządzanie ugody sądowej w dokumencie stanowiącym załącznik do protokołu. W przypadku przyjęcia takiej zmiany, częstokroć nie zaistnieje konieczność wciągnięcia osnowy ugody wprost do protokołu pisemnego⁴⁹.

45 K. Piasecki, *op. cit.*, s. 127.

46 Postanowienie SN, sygn. akt: II PZ 5/67.

47 S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1263.

48 Dz. U. z 2010 r., nr 108, poz. 684.

49 Założenia do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, przedłożone przez Ministra Sprawiedliwości.

Ocena treści ugody przez sąd

Na mocy art. 223 par. 2 k.p.c., w przypadku zawarcia przez strony ugody przed sądem, odpowiednie zastosowanie znajdzie przepis art. 203 par. 4 k.p.c., zgodnie z którym sąd może uznać za niedopuszczalne cofnięcie pozwu, zrzeczenie się lub ograniczenie roszczenia tylko wtedy, gdy okoliczności sprawy wskazują, że wymienione czynności są sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzają do obejścia prawa. Tym samym, pomimo że ugoda sądowa, jako i czynności wymienione w art. 203 par. 4 k.p.c., jest czynnością dyspozycyjną stron i odzwierciedla ich wolę, to sąd może uznać w powyższych przypadkach ugodę za niedopuszczalną⁵⁰.

Co istotne – jak wskazano w doktrynie – ocena dokonywana przez sąd w oparciu o wymienione w art. 203 par. 4 k.p.c. warunki, następuje już po samym fakcie sporządzenia ugody, a więc po wyrażeniu woli przez strony. Uzasadniane jest to sposobem ujęcia sekwencji czynności w k.p.c., zgodnie z którą najpierw winno dojść do uzgodnienia treści ugody i zapisania jej w protokole, następnie odczytania jej tekstu oraz złożenia podpisów przez strony. Dopiero po dokonaniu tych czynności, sąd dokonuje oceny, czy spełnione zostały powyższe, ujęte w k.p.c. przesłanki dopuszczalności, oraz ocenę swą wyraża. W momencie, gdy sąd zaaprobuje treść zapisanej ugody, można uważać ją za zawartą⁵¹.

Kontrola sądu w zakresie dopuszczalności ugody oparta jest o ocenę, czy jej treść jest zgodna z prawem, zasadami współżycia społecznego oraz czy nie zmierza ona do obejścia prawa. W związku z tym warunki te mają nie tylko charakter procesowy, ale przede wszystkim materialnoprawny⁵². Tak zakreślony obszar kontroli nie powinien koncentrować się tylko i wyłącznie na treści wciągniętej do protokołu. Ocenie muszą podlegać ponadto wszystkie istotne okoliczności konkretnego przypadku przy uwzględnieniu całokształtu stosunku prawnego łączącego godzące się strony⁵³.

Sąd nie może więc oprzeć się tylko i wyłącznie na stwierdzeniu, iż ugoda o treści ukształtowanej przez wolę stron spełnia wskazane przesłanki hipotetycznie, czyli że taki sposób ukształtowania czy też innej zmiany w zakresie łączącego strony stosunku prawnego jest hipotetycznie dopuszczalny. Wręcz przeciwnie, sąd zobowiązany jest przy przeprowadzeniu teźże kontroli oprzeć się na konkretnych okolicznościach danego przypadku⁵⁴, co znajduje szczególne uzasadnienie w kontekście przesłanki zgodności ugody z zasadami współżycia społecznego. W szczególności nie można przy ocenie zgodności ugody z tymi zasadami pominąć przyczyn, które do jej zawarcia doprowadzi-

50 T. Ereciński, *op. cit.*, s. 157.

51 T. Wojciechowski, *Kontrola ugody sądowej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” z. 3, 2001, s. 639 i n.

52 Wyrok SN, sygn. akt: II CR 214/84.

53 T. Ereciński, *op. cit.*, s. 891.

54 *Ibidem*.

ły oraz okoliczności towarzyszących⁵⁵. Wówczas hipotetycznie ten sam sposób ukształtowania stosunku prawnego, może w jednym sporze służyć zachowaniu tychże zasad, a w innym – ze względu na inne okoliczności sprawy – stanowić ich naruszenie.

Tutaj znajduje swoje uzasadnienie reguła wprowadzona przez ustawodawcę w art. 223 par. 1 k.p.c., zgodnie z którą przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania we właściwej chwili, a zwłaszcza na pierwszym posiedzeniu, ale po wstępnym wyjaśnieniu stanowiska stron. Wymóg ten, wraz z obowiązkiem należytego zapoznania się ze stanem sprawy, służy zapobiegnięciu zawarcia ugody wadliwej ze względu na naruszenie wskazanych wyżej zasad. Konieczność zapoznania się ze stanowiskiem stron umożliwia więc sądowi dokonanie racjonalnej oceny spełnienia przesłanek określonych w art. 203 par. 4 k.p.c. przez ugode, w danym stanie faktycznym. Innymi słowy, wyjaśnienie w niezbędnym zakresie jest konieczne dla późniejszej prawidłowej oceny dopuszczalności ugody⁵⁶.

W sytuacji, gdy w ocenie sądu zawarcie ugody jest niedopuszczalne, będzie on kontynuował rozpatrzenie sprawy, aby ostatecznie rozstrzygnąć ją poprzez wydanie orzeczenia⁵⁷.

Należy zaznaczyć, iż ustawodawca stawia o wiele wyższe wymagania ugodom zawieranim przed sądem, aniżeli ugodom *stricte* materialnoprawnym, określonym w art. 917 k.c.⁵⁸. Jednakże jest to uzasadnione okolicznością, iż ugoda zawarta przed sądem stanowi z mocy prawa, a mianowicie na podstawie art. 777 par. 1 pkt 1 k.p.c., tytuł egzekucyjny, a po nadaniu jest klauzuli wykonalności może stanowić podstawę egzekucji. Natomiast, aby podobny efekt osiągnąć w oparciu o zwykłą ugode cywilnoprawną, konieczne byłoby uprzednie wytoczenie powództwa o świadczenie przez uprawnioną na podstawie ugody stronę.

Skutki procesowe ugody

Poza skutkami materialnoprawnymi, określonymi w porozumieniu stron postępowania i zawartymi w treści ugody wciągniętej do protokołu, ugoda sądowa wywiera także istotne skutki procesowe. W związku z tym, decydując się na zawarcie ugody, strony postanawiają nie tylko o uregulowaniu w określony sposób sfery materialnoprawnej, związanej z łączącym je stosunkiem prawnym, ale również wywierają wpływ na dalszy przebieg postępowania. Równocześnie więc decydują się na osiągnięcie skutku procesowego w postaci umorzenia postępowania sądowego⁵⁹. Oczywiście, osiągnięcie

55 Wyrok SN, sygn. akt V CSK 157/10.

56 Postanowienie SN, sygn. akt IV PZ 80/80.

57 M. Jędrzejewska (aktualizacja P. Grzegorzczak, K. Weitz), *op. cit.*, s. 1064.

58 *Ibidem*.

59 T. Ereciński, *op. cit.*, s. 157.

tego skutku, jak i skutków materialnoprawnych, uzależnione jest od uznania przez sąd ugody za dopuszczalną.

Umorzenie postępowania w konsekwencji skutecznie zawartej ugody znajduje swoje uzasadnienie w art. 355 par. 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne. W przypadku zawarcia ugody, wydanie rozstrzygnięcia merytorycznego przez sąd staje się zbędne ze względu na to, iż strony same uregulowały w drodze umowy stosunek prawny stanowiący przedmiot postępowania⁶⁰.

Sam fakt zawarcia ugody nie powoduje umorzenia postępowania. Dla osiągnięcia tegoż skutku konieczne jest jeszcze wydanie stosownego postanowienia przez sąd. Należy wskazać, iż zawarcie ugody, a w konsekwencji umorzenie postępowania w sprawie, nie znosi skutków, jakie związane są z wniesieniem pozwu. Przykładowo za chwilę przerwania biegu przedawnienia roszczenia nadal należy uważać moment wniesienia pozwu, pomimo późniejszego umorzenia postępowania.

Wynika z tego, iż skutek w postaci konieczności umorzenia postępowania przez sąd jest integralną częścią ugody, a strony zawierając porozumienie, wspólnie decydują się na takie właśnie zakończenie postępowania sądowego. Pomimo braku zawarcia takiej regulacji wprost w treści ugody, obejmuje ona więc również dorozumianą wolę odstąpienia od zawartego w powództwie udzielenia ochrony sądowej w postaci wydania wyroku⁶¹.

Kolejny skutek procesowy to uzyskanie przez strony tytułu egzekucyjnego, a po nadaniu jej klauzuli wykonalności – tytułu wykonawczego. Jest to istotna cecha, zwłaszcza w kontekście dużo słabszych skutków wywieranych przez ugodę materialnoprawną, zawartą poza postępowaniem sądowym.

Ponadto, co jest szczególnie istotne w przypadku wszczęcia kolejnego postępowania sądowego w tej samej sprawie, ugoda nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej⁶². W związku z tym, ugoda nie stanowi negatywnej przesłanki procesowej, a w konsekwencji nie jest możliwe odrzucenie powództwa wniesionego w sprawie o to samo roszczenie. W takiej sytuacji będzie istniała możliwość podniesienia zarzutu o charakterze materialnoprawnym, a mianowicie zarzutu stanu rzeczy ugodzonej (*res transacta*)⁶³. W konsekwencji, o ile zarzut ten będzie uzasadniony, sąd zadecyduje o oddaleniu powództwa.

Ugoda zawarta w toku rozprawy wywołuje także mniej doniosłe skutki procesowe, nadal jednak istotne dla stron postępowania. Przede wszystkim – zgodnie z art. 104 k.p.c. – koszty procesu, w którym zawarto ugodę, znosi się wzajemnie, jeże-

60 T. Ereciński, *op.cit.*, s. 112.

61 K. Piasecki, *op. cit.*, s. 128.

62 T. Ereciński, *op. cit.*, s. 158.

63 K. Piasecki, *op. cit.*, s. 128.

li strony nie postanowiły inaczej. Jak wskazano już wyżej, również przewodniczący – w ramach nakłaniania stron do pojednania – może jako argument podnieść okoliczność określoną w art. 104 k.p.c. Należy jednak równocześnie zaznaczyć, iż regulacja ta obowiązuje wtedy, gdy strony nie zdecydowały o innym podziale poniesienia ciężaru kosztów. Pozostawiono więc pewną elastyczność w omawianej kwestii, umożliwiając jej dostosowanie do aspektów konkretnej sprawy.

Również przepis pozakodeksowy, a mianowicie art. 79 ust. 1 pkt 3 lit cu.k.s.c., stanowi o istotnym aspekcie kosztów ponoszonych w sprawie, w której zawarto ugode. Zgodnie z jego brzmieniem, sąd z urzędu zwraca stronie połowę uiszczonych opłat od pisma wszczynającego postępowanie w instancji, w której sprawa zakończyła się zawarciem ugody sądowej. Konieczne jest podkreślenie, iż zwrot obejmuje tylko daną instancję, w której doszło do zawarcia ugody, a nie całokształt postępowania. W związku z tym, jeżeli do zawarcia ugody doszło przed sądem drugiej instancji, a apelację wniósł pozwany, to właśnie jemu zostanie zwrócona połowa opłaty, którą uiszczył przy wnoszeniu apelacji. Powód nie uzyska więc zwrotu połowy opłaty od pozwu, gdyż postępowanie w pierwszej instancji zostało w całości przeprowadzone.

Uchylenie się od skutków prawnych ugody sądowej

W świetle powyższych rozważań, istotnym zagadnieniem staje się możliwość uchylenia się od skutków prawnych ugody sądowej, w szczególności w kontekście przeciwnych poglądów dotyczących jej natury prawnej.

Pierwszy z poglądów – ujmujący ugode sądową jako czynność powiązaną ze sferą prawa materialnego i procesowego⁶⁴ – zakłada, iż możliwe jest skorzystanie przez stronę dążącą do uchylenia się od skutków prawnych zawartej ugody sądowej ze środków charakterystycznych dla ugody materialnoprawnej uregulowanej w art. 917 k.c.

W związku z tym, dopuszczalny obszar działalności strony jest zależny od etapu postępowania, w którym doszło do zawarcia ugody. Przede wszystkim, możliwe jest odwołanie oświadczeń procesowych, jeszcze przed wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania⁶⁵. Co istotne, jeżeli strona powołuje się na względną nieważność ugody i uchyla się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli z powodów określonych w przepisach prawa cywilnego materialnego, musi również spełnić warunek określony w art. 88 k.c., a mianowicie złożyć drugiej stronie stosowne oświadczenie na piśmie. Wówczas, o ile sąd stwierdzi nieważność zawartej ugody, postępowanie będzie kontynuowane i zakończone wyrokiem, chyba że strony zdecydują się na zawarcie nowej ugody spełniającej wszelkie wymagania⁶⁶.

64 J. Lapierre, *op. cit.*, s. 118–119.

65 *Ibidem*, s. 122–123.

66 *Ibidem*, s. 123.

Jeżeli jednak doszło już do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania, ale nie jest ono jeszcze prawomocne, strona może odwołać złożone oświadczenie woli przez złożenie zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania⁶⁷. W ten sposób możliwe jest uchylene się od skutków materialno-prawnych ugody i anulowanie jej skutków procesowych, przejawiających się w konieczności umorzenia postępowania przez sąd. Co istotne, strona musi wskazać przyczyny wadliwości swego oświadczenia, gdyż sam fakt odwołania, czy inaczej ujmując, uchylene się od skutków prawnych oświadczenia woli, nie uzasadnia zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania. Jak wskazał SN, odwołanie oświadczenia woli musi być uzasadnione jego wadliwością. Od strony procesowej oznacza to, iż strona musi wykazać wadliwość wcześniejszej woli odstąpienia od zgłoszonego żądania udzielenia ochrony sądowej (w przypadku powoda) oraz wyrażenia zgody na zakończenie postępowania bez rozstrzygnięcia sprawy orzeczeniem sądu⁶⁸. Dopiero po wykazaniu powyższych okoliczności, sąd dokonuje oceny, czy przyczyny te są dostateczne dla skutecznego uchylene się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli, a w konsekwencji – uchylene postanowienia o umorzeniu postępowania.

Natomiast w przypadku uprawomocnienia się orzeczenia o umorzeniu postępowania, w którym zawarto ugodę, możliwe jest nadal uchylene się od jej skutków materialnoprawnych⁶⁹. Przede wszystkim, strona może powoływać się na nieważność ugody sądowej w każdym postępowaniu, którego wynik zależy od jej ważności albo nieważności. W szczególności powód w postępowaniu, w którym doszło do zawarcia ugody sądowej, może wytoczyć ponownie powództwo o to samo roszczenie, gdyż – jak wskazano już wyżej – ugoda sądowa nie powoduje skutku powagi rzeczy osądzonej, ale ugodzonej, w związku z czym sąd zobowiązany jest rozpoznać sprawę pod kątem merytorycznym. Możliwe jest również, w razie dochodzenia roszczenia wynikającego z ugody sądowej, podniesienie zarzutu, iż ugoda dotknięta jest nieważnością. Na skutek takiego działania strony sąd będzie zobowiązany dokonać oceny ważności ugody zawartej w ramach poprzedniego, prawomocnie umorzonego już postępowania, aby wydać rozstrzygnięcie w bieżącym postępowaniu⁷⁰.

Co jednakże wymaga podkreślenia, możliwość uchylene się od skutków prawnych zawartej ugody sądowej podlega ograniczeniom przewidzianym dla ugody materialnoprawnej, przewidzianym w art. 918 k.c. Powołanie się na okoliczność, iż ugoda została zawarta pod wpływem błędu możliwe jest mianowicie tylko wtedy, gdy błąd dotyczy stanu faktycznego, który według treści ugody strony uważały za niewątpliwy, a spór albo niepewność nie powstałyby, gdyby strony w chwili zawarcia ugody wiedziały o praw-

67 *Ibidem*, s. 124; S. Dmowski, K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1265.

68 Postanowienie SN sygn. akt III CKN 824/98.

69 J. Lapierre, *op. cit.*, s. 125.

70 *Ibidem*.

dziwym stanie rzeczy. Ponadto, zgodnie z par. 2 tego przepisu, nie można uchylić się od skutków prawnych ugody z powodu odnalezienia dowodów co do roszczeń, których ugoda dotyczy, chyba że została zawarta w złej wierze. Przepis ten stanowi więc istotną barierę, chroniącą przed pochopnym uchylaniem się od skutków ugody, także zawartej przed sądem.

Ponadto istnieje możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności ugody sądowej w ramach art. 189 k.p.c.⁷¹, o ile powód ma w obaleniu ugody interes prawny. Wówczas jednak, jak i we wcześniej omawianych przypadkach, znajdują zastosowanie ograniczenia odnoszące się do ugody materialnoprawnej, określone w art. 918 k.c.

Drugi z poglądów, zakładający, że ugoda jest czynnością procesową, całkowicie odrębną od ugody materialnoprawnej, stanowi, iż w związku z tym nie jest możliwe podważanie jej zawarcia za pomocą środków uregulowanych w k.c., a więc poprzez między innymi powołanie się na wady oświadczenia woli czy też ustalanie nieważności ugody sądowej, gdyż byłoby to sprzeczne z samą jej istotą⁷². Równocześnie wskazuje się, iż ważność i skuteczność wszelkich czynności procesowych należy analizować tylko i wyłącznie na tle przepisów prawa procesowego. W związku z tym niemożliwe jest podważanie czynności prawa procesowego poprzez środki prawne uregulowane w przepisach k.c.⁷³.

Właściwym środkiem dla podważania tak ujmowanej ugody sądowej jest zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania, wydane w związku z zawarciem przez strony ugody. W uzasadnieniu tegoż środka prawnego możliwe jest podniesienie tylko i wyłącznie argumentów o charakterze procesowym, znajdujących swoje źródło w art. 203 par. 4 k.p.c., a więc dotyczących sprzeczności ugody sądowej z prawem, zasadami współżycia społecznego bądź zmierzania poprzez jej zawarcie do obejścia prawa. Nie jest więc w żadnym przypadku dopuszczalne powołanie się w treści zażalenia przykładowo na wadę oświadczenia woli⁷⁴.

Oprócz powyższych przypadków, strona może dążyć również do pozbawienia ugody sądowej będącej tytułem wykonawczym jedynie skutku wykonalności, wytaczając powództwo opozycyjne uregulowane w art. 840 par. 1 k.p.c.

Podsumowanie – ugoda sądowa jako procesowy środek pojednania stron

Ustawodawca w treści przepisów k.p.c. wskazał wprost, iż preferowany jest ugodowy sposób załatwienia sprawy, bez konieczności przeprowadzenia całego postępowania sądowego oraz wydania wyroku. W związku z tym, aby urzeczywistnić tenże postu-

71 *Ibidem*.

72 K. Knoppek, *op. cit.*, s. 323.

73 *Ibidem*.

74 *Ibidem*.

lat, ustawodawca nałożył na sąd (przewodniczącego) obowiązek dążenia do pojednania stron. Ponadto w k.p.c. wymieniono szereg instrumentów, służących usprawnieniu funkcjonowania ugody sądowej. Jednocześnie jednak – kształtując postulat ugodowego zakończenia sporu – wyposażono sąd w kompetencje kontrolne nad treścią ukształtowanej przez wolę stron ugody. W ramy postępowania, w którym zawarto ugodę, wpisano także możliwość uchylenia się od jej skutków, o ile jest to uzasadnione. Procesowe aspekty ugody sądowej wywierają więc istotny wpływ na kształt i przebieg postępowania cywilnego, służąc realizacji postulatu zawartego w art. 10 k.p.c.

SUMMARY

Procedural aspects of a settlement reached before the court in the course of proceedings

The study aims on the procedural aspect of a settlement reached before the court in the course of proceedings. Procedural rules indicate when and in what circumstances the court has to persuade the parties to reconcile and what should be the nature of that action. In addition, the procedural law complements the range of possible reciprocal concessions made by the parties. It also sets out further requirements that have to be followed by the body of a settlement reached before the court, especially by indicating the extent of judicial control. The rules of the civil procedure also determine the effect that a settlement reached before the court has on the course of further proceedings. Thus, the aim of the above is that the rules are focused on the implementation of the postulate expressed in Article 10 of the Civil Procedure Code.

KEYWORDS: Civil Procedure Code, settlement reached before the court, the course of proceedings

